
RECENZE KNIH

Říčan P., Krejčířová D. a kol.: **Dětská klinická psychologie**

4. přepracované a doplněné vydání, Praha, Grada Publishing, 2006, 603 stran, ISBN 80-247-1049-8.

Kliničtí psychologové a lékaři v praxi, zejména však ti, kteří přicházejí pravidelně do pracovního kontaktu s dětskými a dospívajícími pacienty a klienty, knihu uvítají, protože poskytuje seriózní uvedení do problematiky a přehled témat dětské klinické psychologie.

Recenzovaná učebnice a monografie je dílem patnácti převážně psychologek a psychologů, jež pod vedením prof. P. Říčana a PhDr. D. Krejčířové vedli nesnadnou, avšak velmi užitečnou práci. Připravili do tisku již čtvrté přepracované a doplněné vydání knihy, která vyšla poprvé v r. 1991 v nakladatelství Avicenum. Oproti poslednímu vydání je práce rozšířena o dvě oblasti – první se týká poruch řeči a druhá agresivity v dětském věku.

Knih sestává ze čtyřech dílů, členěných dále do 24 kapitol. Pro přiblížení čtenáři a jeho základní orientaci je vyjmenuji.

Díl I. - Obecné otázky dětské klinické psychologie (1. Klinická psychologie jako aplikace psychologických věd a jako odpověď na potřeby praxe; 2. Historie oboru ve světě a u nás, 3. Profese klinického psychologa).

Díl II. - Poruchy psychického vývoje v dětském a dorostovém věku (4. Obecné principy psychického vývoje jako základ pro poznání psychických poruch u dětí; 5. Dědičnost psychických vlastností, jejich odchylek a poruch; 6. Psychologie nemocných a zdravotně postižených dětí; 7. Psychologické aspekty psychosomatických poruch v dětství a dospívání; 8. Specifické poruchy učení a chování; 9. Poruchy řeči u dětí; 10. Mentální retardace a pervazivní vývojové poruchy; 11. Emoční poruchy a poruchy chování v dětství a v dospívání; 12. Poruchy příjmu potravy a spánku u dětí; 13. Problémy působené alkoholem, návykovými látkami a hazardní hrou v dětství a dospívání; 14. Psychosexuální vývoj a jeho poruchy; 15. Děti ohrožené prostředím; 16. Školní zralost a její poruchy).

Díl III. - Klinicko-psychologická diagnostika (17. Strategie klinicko-psychologického vyšetření; 18. Vedení psychologického vyšetření; 19. Techniky psychologické diagnostiky v dětském věku; 20. Forenzní diagnostika; 21. Formulace klinického nálezu).

Díl IV. - Náprava poruch psychického vývoje (22. Psychoterapie u dětí a dospívajících; 23. Psychologie v rámci služeb pro rodiny s mentálně nebo tělesně postiženým dítětem; 24. Dětská klinická psychologie a náboženství).

Závěrem pak nalezneme seznam literatury a věcný rejstřík.

Recenzovaná publikace je ve svém celku dílem zralým a rozvíjejícím tradici české klinické psychologie - ať již dětské či dospělé - v duchu jejích zakladatelů, jimiž jsou prof. J. Langmeier (nar. 1921) a prof. Z. Matějček (1922 – 2004). Zdůrazněna je diagnostická vícedimenznost a lidské porozumění dítěti a rodině, bez kterých je opravdu účinná odborná pomoc jen těžko myslitelná. Stejně tak je pro naši klinickou psychologii příznačné pozitivní vymezování problémů a tvořivý přístup k řešení, respektující skutečnost, že pacientem (klientem) je zásadně celá rodina.

Učebnice je napsána systematicky, názorně a je znát velkou didaktickou zkušenost editorů. Lze považovat za téměř jisté, že během několika let budou pracovat na dalším, v pořadí již pátém vydání. Co lze doporučit? Možná by stálo za to rozdělit celé dílo do třech svazků a vydávat je postupně a zvlášť. Nových a významných poznatků přibývá (a bude přibývat stále více), mění se i atmosféra doby a okolnosti, za jakých kliničtí psychologové pracují. První svazek by mohl pojednávat o obecných, teoretických a výzkumných oblastech dětské klinické psychologie (včetně otázek filozofických a týkajících se normy a normality, předpokladů změny a vývoje člověka atd.). Samostatný svazek by si podle mého názoru zasloužila problematika vývoje a poruch psychického vývoje v dětském a dorostovém věku (včetně psychodiagnostiky skutečně v praxi užívané) - nic na tom nemění skutečnost, že na toto téma již máme publikace jedné ze spoluautorek prof. M. Vágnerové a prof. M. Svobody, ovšem v našem případě by se jednalo o text jdoucí do hloubky, zahrnující nejnovější poznatky a určený především pro klinické psychology. Ve třetím svazku bychom pak našli psychologické intervenční metody a vůbec postupy navozující změnu v psychice a chování dítěte, případně celé rodiny. Sem patří otázky psychologického vedení, nápravy poruch (tedy i rehabilitace) a psychoterapie.

Kliničtí psychologové v praxi (i ti budoucí) by jistě uvítali, kdyby v dalším vydání recenzované učebnice a monografie našli i otázky právní, způsoby komunikace psychologů s lékaři a se zdravotními pojišťovnami a podobně. Měla by být důsledně uváděna a respektována současně platná a ve zdravotnickém provozu povinná Mezinárodní klasifikace duševních a behaviorálních poruch (nyní to je MKN 10). Také možnosti využití počítačů (psychodiagnostika, vedení agendy apod.) nebyly v knize dostatečně dotčeny. A zcela závěrem pak doporučuji zvážit, zda by další vydání nemohlo být

doplněno o kombinaci tradiční formy tištěné publikace s e-learningem. Výhodou e-learningu je snadnost názorného předvedení praktických ukázek, kazuistických zlomků, ale i prezentace a vyhodnocení případných didaktických testů. Takto lze vhodně (a finančně nenáročně) rozšířit a obohatit tištěný text.

Publikace Dětská klinická psychologie patří

mezi základní psychologickou literaturu v českém jazyku, proto by neměla chybět v odborné knihovně žádného klinického psychologa ani pedopsychiatra. Užitek jistě přinese i všem ostatním lékařům a psychologům přicházejícím do kontaktu s dětskými pacienty a mládeží.

Prof. PhDr. Jan Vymětal

Kratochvíl S.: **Základy psychoterapie** - 5. aktualizované vydání
Praha, Portál, 2006, 384 stran, 475 Kč.

Tricet šest let od prvního knižního vydání autorovy „Psychoterapie“ vychází další již osmé (od 90. let pod novým názvem „Základy psychoterapie“ páté) české znění naší klasické monografie tohoto oboru. Tematicky je tradičně rozděleno na rozsáhlejší přehledy psychoterapeutických směrů a metod, zarámovaných v úvodu zásadními pohledy na pojetí psychoterapie vůbec, a v závěru v konfrontaci s popsáním stavem ve světě - přehledem historického i současného psychoterapeutického dění v českých zemích a na Slovensku. Vlastní přístup „synteticky diferencovaný“ Kratochvíl představuje v předposlední části monografie teoreticky i prakticky - zde vylíčením „kroměřížského systému“ terapeutické komunity pro léčbu neuróz. Stručným přehledem problémů a možností výzkumu psychoterapie, včetně klasických projektů a novějších výzkumných trendů, pak text doplněný ještě bohatým soupisem literatury a rejstříky, uzavírá.

Kniha, jejíž tempo vydávání se v posledních deseti letech výrazně zrychlilo, vděčí za svou vydavatelskou úspěšnost jistě nejen tomu, že bývá základní uloženou monografií ke zkouškám z psychoterapie na graduálních a postgraduálních stupních vysokoškolských studií. Nepochybně k tomu přispívá i úspěšné autorovo úsilí o „dotažení“ obrazu světového i domácího vývoje psychoterapie vždy až do posledních let před každým vydáním, jak je tomu i v tom posledním. Také pro praktiky oboru jsou cenné zde jedinečné a průběžně doplňované údaje o naší domácí scéně směrů, pracovišť a osob, které českou a slovenskou psychoterapii nejen představují, nýbrž zároveň i realizují. Obsahové

aktualizace postihující události v psychoterapii během několika posledních let sice nejsou rozsahem či významem tak velké, aby odsunuly kterékoli z předchozích vydání „Základů psychoterapie“ do skupiny „zastaralých“, jsou však osvěžujícím „něčím navíc“ pro ty, kteří z nového vydání budou studovat.

Za pozornost stojí též doplnění fotografií významných psychoterapeutů o dalších 17 portrétů počínaje Kernbergem přes Banduru a Meichenbauma až po deShazera a Whitea, které autor většinou sám vyfotografoval při setkáních s nimi na různých mezinárodních akcích.

V porovnání s rozsahem o něco delší, avšak obdobně přehledově zaměřenou studií Norcrosse a Prochasky (české vydání z r. 1999) jsou Kratochvílovy „Základy“ méně schematicky „učebnicové“ a stylem podání jsou bližší „rukojeti pro praktika“. Autor proplétá svůj výklad četnými kazuistickými úryvky, jimiž bezprostředně prakticky ilustruje myšlenku či postup, o němž pojednává. Živost autorova podání v písemné podobě i zde ostatně odpovídá živosti jeho projevu osobního, kterou - jak předpokládám - má podstatná většina naší psychoterapeutické veřejnosti v neméně živé paměti. Studium této knihy je a nepochybně ještě řadu let zůstane nutností pro naše praktiky i studenty psychiatrie a dalších lékařských oborů, psychologie a sociální problematiky a vedle toho i prospěšným počinem pro pracovníky dalších oborů pečujících o zdravý duševní život člověka.

Doc. PhDr. Karel Balcar, CSc.